

**Modern Türklük
Araştırmaları Dergisi**

Cilt 4, Sayı 3 (Eylül 2007)

Mak. #38, ss. 52-67

Telif Hakkı © Ankara Üniversitesi

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü

Altay Türkçesinde Şimdiki Zamanın Ek Fiili ve İsim Cümlelerinde Şahıs Bildirimi

Eyüp Bacanlı

TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

ÖZET

Bu makalede Altay Türkçesinde şimdiki zamanın ek fiili olarak görev yapan dilbilgisel yapılar, sözlüksel unsurlar ve onlara eklenen şahıs ekleri ele alınmaktadır. Standart Altay Türkçesinde diğer Türk dill türlerinde görülen ve Eski Türkçeden beri süregelen şimdiki zamanın ek fiilleri kullanılmaz, ama cümledeki duruma kesinlik anlamı katan ek fiil ve Türk dilindeki isim cümlelerinde ek fiili de ifade eden şahıs bildirimi, ihtiyaç duyulduğunda farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Makalede, standart Altay Türkçesinde orijinal ek fiilin ve ek fiile tekabül eden şahıs eklerinin yok olma sebepleri sorgulanmakta ve şimdiki zamanın ek fiili niteliğinde kullanılan çeşitli şekiller incelenmektedir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Altay Türkçesi, şimdiki zaman ek fiili, şahıs ekleri ve zamirleri.

ABSTRACT

In this paper, I deal with grammatical constructions, lexical elements and personal suffixes that function as present tense copulas in Altay Turkish. In standard Altay Turkish, present tense copulas, which have been used in other Turkish varieties since The Old Turkish period, are not used anymore. However copulas that add the meaning of definiteness, and personal suffixes that correspond functionally to copula particles in noun clauses may appear in different ways when required. In the paper, I investigate the reasons for the disappearance of the original copula particles and personal suffixes corresponding to copulas, and examine various forms which may readily be interpreted and labeled as present tense copulas.

KEY WORDS

Altay Turkish, present tense copula, personal suffixes and pronouns.

0. Giriş

Türk dilinde, isim cümlelerinde şahıs ekleri alarak, şahıs bildirimini mümkün kılan ve koşaç veya ek fiil olarak adlandırılan gramer unsurları bulunur. Pek çok dilde, cümledeki yargıyı kesinleştirmek, bir eşitliği veya kimliği belirtmek için 'olmak' anlamına gelen bir fiilin şimdiki zaman çekimi üzerinden oluşturulan ek fiilden faydalanılır. Bu yüzden şimdiki zamanın ek fiili, "kimlik ve sınıflandırma/grup üyeliği ileten koşaç yapıları" (Curnow 1999) "eşitlik koşacı" (Holm 2000: 199) gibi adlarla da belirtilebilir. Bazı dillerde kalıcı durumlar için ayrı, geçici durumlar için ayrı dilbilgisel unsurlar, şimdiki zaman ek fiili olarak kullanılabilir. Türk dilindeki ek fiillerin kullanımında geçici veya kalıcı durum ayrımı yapılmaz.

Koşaçlı yapılar dillerde sözdizimsel olarak genellikle iki isim öbeğinin bulunduğu ve yüklem pozisyonunda olan isim öbeğine koşacın müdahil edildiği yapılardır. Bu tür koşaçların Eski Türkçe döneminde, 'olmak' anlamına gelen *er-* ve *tur-* fiilleriyle *erür*, *turur* şekillerinde biçimlendirildikleri ve bunların yüklemi teşkil eden isim öbeğinden sonra kullanıldıkları gözlemlenir. Özellikle bunlardan *er-* fiili yine Eski Türkçe döneminde bütün zaman ve kip eklerini alabiliyordu. Günümüzde ise *er-* fiili çağdaş lehçelerde, tüm fiil ekleriyle çekimlenemediği için yetersiz ve kusurlu bir fiil görünümünü arz eder.

İsim cümlelerinde *erür* ve *turur* koşaçlarıyla oluşturulan şimdiki zaman ek fiilleri ve onlara eklenen şahıs zamiri menşeli yapılar, önce fonetik bakımdan sonra da morfolojik yönlerden ciddi erozyona uğramış olmalarına rağmen tarihte ve günümüzde hemen hemen Türk dilinin bütün türlerinde korunmuştur. Bu genel duruma aykırı olarak günümüz standart Altay Türkçesinde şimdiki zamanın ek fiili ve bunlara eklenen şahıs zamirleri, Rusçanın etkisi ve -iyelik menşeli eklerle zamir menşeli eklerin morfolojik benzerliği gibi - analogik nedenler yüzünden tamamen kaybolmuştur. Yani dilin bugünkü doğal şartları içerisinde "Altay Türkçesinde şimdiki zaman ek fiili şudur" diye gösterilebilecek bir dilbilgisel unsur mevcut değildir. Konunun daha iyi anlaşılması için öncelikle Eski Türkçedeki duruma bakmak gerekir.

1. Tarihi Türk dilindeki durum

Eski Uygurcadan itibaren hem *erür* hem de *turur* koşaçları, şimdiki zamanlı şahıs bildiriminde istikrarlı ve düzenli olarak kullanılmışlardır. Şahıs bildirimini ise cümlede bu koşaçlardan sonra şahıs zamirleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Aşağıda hem *erür* hem de *turur* koşaçlarıyla oluşturulmuş bir dizi örnek verilecektir. (1). örnek Altun Yarık'tan, (2). ve (3). örnekler Kutadgu Bilig'den, (4). örnek Mukaddimetü'l Edeb'den alınmıştır:

- (1) *Yig orunta turur siz, ...itiglig ev içinte erür siz*
iyi yatak:BULEF:2ÇŞ düzenli ev içinde EF:2ÇŞ
İyi yataktasınız, (...) düzenli ev içindedesiniz. (Kaya 1994: 268)
- (2) *Til arslan turur, kör işikte yatur*
dil arslan EF bak eşik:BUL yat:ŞZ
Dil arslandır, (dikkatli) bak kapıda bekler. (Arat 1991: 33)
- (3) *Negü teg erür sen ay bilge tetig*
ne gibi EF:2TŞ söyle bilge zeki
Ne ye benzersin sen, söyle bilge zeki. (Arat 1991: 394)
- (4) *Ulug turur Tangrı, yükey erür İdi*
uluEF Tanrı yüce EF Rabb
Uludur Tanrı, yücedir Rabb. (Yüce 1993: 74)

Görüldüğü gibi şimdiki zaman ek fiili için Eski Uygurca, Karahanlıca ve Harezmiye metinlerde, şimdiki zamanı gösteren *erür* ve *turur* koşaçları kullanılmakta ve bunlara şahıs zamirleri eklenebilmektedir. Yukarıdaki cümleler çekimlenmiş fiillerin varlığı yüzünden fiil cümlesini andırırken günümüz Türkçesine tercümelemleri şüphe götürmez biçimde isim cümlesi niteliğindedir. Fakat yine de Eski Türkçedeki duruma bakarak cümlenin fiil cümlesi olduğu söylenemez, çünkü her ikisi de 'olmak' anlamına gelen iki farklı fiil aracılığıyla ek fiil işlevinde oluşturulmuşlardır.

Yukarıdaki durumdan farklı olarak, şahıs bildiriminin daha Orhun anıtlarında ve diğer runik metinlerde, şahıs zamirlerinin her hangi bir ek fiili bulunmayan – yüklemdeki – isme doğrudan eklenmesi yoluyla da gerçekleştirilebildiği görülür. Demek ki daha o dönemde bile şahıs zamirleri, tek başlarına, yani somut bir ek fiile gerek duymadan ve onun yerini tutarak yüklemi oluşturabiliyordu. Aşağıdaki örnek İrk Bitik'ten (Malov 1951: 80) alınmıştır ve aynı metinde benzerlerine rastlamak da mümkündür:

- (5) *Tänsi män. (...) Ala athg yol täñri män. (...)*
tensi 1TŞ ala atlı yol tanrı 1TŞ
Altun kanathg talım kara kuş män.
altın kanatlı yırtıcı kara kuş 1TŞ
[Ben] Tensi'yim. Ala atlı kader tanrısıym. Altın kanatlı yırtıcı kara kuşum.

2. Türkiye Türkçesindeki durum

Yukarıdaki *erür* ve *turur* yüklem koşaçlarından *erür*, zaman içinde Türk dilinde bütünüyle kaybolurken, *turur* varlığını fonetik değişiklik ve aşınmalarla devam

ettiregelmiştir. Günümüz Türkiye Türkçesinde *er-* fiiliyle biçimlendirilen koşaçlar *idi* ve *imiş* ile sınırlı olmasına rağmen, bu fiil *ise*, *iken* ve Osmanlıcadan artakalan *ne idiği* biçimlerinde varlığını sürdürmektedir. Türkiye Türkçesinde ek fiilin şimdiki zamanı için ise hiçbir yardımcı fiille birlikte kullanılmayan ve asılları şahıs zamirlerine uzanan şahıs ekleri kullanılır: *iyi-y-im*, *iyi-sin*, *iyi(dir)*, *iyi-y-iz*, *iyi-siniz*, *iyi-(dir)ler*. Genellikle 3. şahıslarda görülen *-dır* ek fiilinin, duygusal ifadelerde 1. ve 2. (tekil ve çoğul) şahıslara da pekiştirme amaçlı kaydırıldığı gözlemlenir: “hastayım(dır), hastasın(dır), hastayız(dır), hastasınız(dır)” (Deny 1921: § 549). Türkiye Türkçesinde *-dır* ek fiili, ayrıca, ihtimallik, yeterlilik ve gereklilik gibi anlamları içeren epistemik kipselliğin ilgi alanına giren bütün kullanımlarında bütün şahıs ekleriyle birlikte serbestçe kullanılabilmektedir (Tura 1986). Son olarak şu belirtilmelidir ki, *-dır* koşacı, cümlede hiç kullanılmamış olsa bile onun varlığı bir ön kabule dayanır, yani 3. şahıs bildiriminde *-dır* ek fiili dilde iktisat amacıyla kullanılmasa bile biraz sonra üzerinde durulacak olan ‘sıfır işaretleyici’ konumundadır ve ‘cümlede var’ kabul edilir.

3. Altay Türkçesindeki durum

Altaycada hem yüklem koşaçlarına hem de fiillere eklenen şahıs ekleri tek tiptir ve koşaçlara ya da zaman ve kip eklerine göre değişmez. Bu ekler iyelik eklerinden türetilmişlerdir. Bu yönüyle onlar, Türkiye Türkçesindeki iyelik ekleriyle, *-di* geçmiş zaman ve *-sa* şart eklerine getirilen şahıs ekleriyle paralellik sergiler: *meniñ adım* ‘benim adım’, *seniñ adın* ‘senin adın’, *onıñ adı* ‘onun adı’, *bistiñ adıñs ~ bistiñ adıs* ‘bizim adımuz’, *slerdiñ adığar ~ slerdiñ adaar* ‘sizin adınız’, *olordıñ adı ~ attarı* ‘onların adı ~ adları’. Bu ekler isimlere eklenerek, onlara iyelik anlamı kattıkları için, yine isimlere eklenerek ek fiilin şimdiki zamanını oluşturamazlar. (6) ve (7). örneklerde Altaycadaki tipik ek fiilsiz cümle türü sergilenmektedir:

- (6) *Şak onıñ uçun men Ezenay ceerimdi*
 Tam da bu yüzden ben Ezenay yeğen:İY.1TŞ:BEL
cağşı uulga berer küüindü. (AK 11)
 iyi oğlan ver:İF istekli
 İşte bu yüzden ben yeğenim Ezenay’ı iyi oğlana verme arzusunda(y-ım).
- (7) *Olor tenek emey, a bis sağıştu.* (KD’ II 164)
 Onlar aptal ne de olsa ama biz akıllı
 Sonuçta onlar aptal, biz ise akıllı(y-ız).

Altaycada isim cümlelerinde şimdiki zamanın ek fiili de ona eklenen şahıs ekleri de kaybolmuştur. Bunun biri dilbilgiselleşmeye, diğeri dil ilişkilerine dayanan iki sebebi olmalıdır: Birincisi analogik nedenlerle zamir menşeli şahıs eklerinin yerlerini iyelik eklerine bırakması; ikincisi ise saygınlık dili olan Rusçada şimdiki zaman ek

fiilin istisnalar dışında pek kullanılmamasıdır. Hem Rusçada hem de Altaycada ek fiilin şimdiki zamanının belirtilmediği durumları bir tür 'sıfır işaretleyici' ile açıklamak mümkündür. 'Sıfır işaret (signé zero)' kavramı dilbilimi araştırmalarına Saussure'in (1916) bir katkısı olup, bilhassa Jakobson'un 'The Zero Sign – Sıfır İşaret' (1939, ikinci baskı 1984) başlıklı çalışmasından sonra büyük ölçüde kabul görmüştür. Dilde hiç var olmayan veya var olduğu halde cümlede kullanılmayan ve olmasa/kullanılmasa da bir anlam ifade eden, varmış gibi telakki olunan işaretleyicilere sıfır işaretleyici adı verilir (Saussure 1916; Jakobson 1939; Mel'çuk 2000: 531). Dolayısıyla Altay Türkçesinde şimdiki zaman ek fiili (6) ve (7). örneklerde de görüldüğü gibi; ek fiil öznesi ve ek fiil tamlayıcısının basitçe art arda dizilmesiyle oluşan ve ikisi arasındaki doğal ilişkiyi ileten somut bir morfolojik aygıt olarak boy göstermeyen bir sıfır işaretleyici konumundadır. Bununla birlikte Altaycada şimdiki zaman ek fiilin kullanılmaması, cümlelerin anlamsız veya yüklemden yoksun olduğu anlamına gelmez. Ayrıca, ek fiili olmadığı için cümledeki yargının eksik, iletilen durumun kesinliğinin şüpheli olduğu gibi çıkarımlara varmak da yanlıştır.

Altay Türkçesi'ndeki şahıs zamiri menşeli şahıs eklerinin analogik nedenlerle nasıl yok olduğu, yerlerine niçin iyelik eklerinin getirildiği meselesi, Türkiye Türkçesinde kullanılan şahıs eklerinin dilbilgiselleşme seyrine bakılarak anlaşılabilir. Eski Türk lehçelerine bakıldığında iki tür şahıs bildirimiyi karşılaşıyoruz. Bunlardan birincisi, iyelik kökenli şahıs eklerinin *-di* geçmiş zaman ekine iliştilmesiyle meydana gelirken, ikincisi hem isim cümlelerinde hem de fiil cümlelerinde şahıs zamirleriyle meydana gelir. Ancak Eski Türkçe metinlerde *-sar* şart ekinden sonra şahıs bildirimi, şahıs zamirleri vasıtasıyla gerçekleşmiş olmasına rağmen günümüz Türkiye Türkçesinde iyelik eki menşeli şahıs ekleriyle yapılmaktadır. Yine, şart ekinden sonra hem şahıs zamiri menşeli, hem de iyelik eki menşeli şahıs eklerinin, geçiş dönemi metinlerinde birlikte kullanıldığı görülmektedir (Yaylagül 2002).

Ek fiil ve ek fiile tekabül eden şahıs eklerinin terk edilmesindeki bir diğer sebep de Rusçanın Altayca üzerindeki çok yönlü etkisidir. Altaylılar çift dillidirler ve büyük çoğunluğu Rusçaya kendi anadillerinden daha fazla vakıftırlar. Rusça ek fiile ve ek fiil üzerinden şahıs bildirimine sahip olmayan dillerdendir. Bununla birlikte ek fiil ve şahıs bildirme bütün diller için bir ihtiyaçtır ve Rusçada da, Altay Türkçesinde de bu ihtiyaç değişik şekillerde giderilir. Bu çalışmada da görüleceği üzere Altay Türkçesinde birer ek fiil niteliğinde, cümledeki yargıyı pekiştirmek amacıyla devreye sokulmayı bekleyen pek çok dilbilgisel araç vardır. Benzer bir şekilde Rusçada isim cümlelerinde şimdiki zaman bildirimi, çok gerektiğinde *bit'* 'olmak' fiilinin şimdiki zaman 'yedekli (suppletive)' şekli olan *yest'* koşacıyla ve 'tezahür etmek, belirlemek; olmak' anlamına gelen *yavlyat'sya* fiilinin şahıslara göre çekimlenmesiyle karşılanır: *Prikaz yest' prikaz* "emir emirdir", *ya yest' komandır* "ben komutanım (vurguya göre ayrıca: komutan benim)", *ya yavlyayus' zamestitelem dekana* "ben dekan yardımcısıyım

(veya: ben dekanın yardımcısı oluyorum)''.

Baskakov, standart Altayca için esas alınan Altay-Kiji ağzını konu edinen gramerinde şahıs bildirimine hususi bir bölüm ayırmış ve muhtemel ikinci bir söyleyiş tarzını belirtmek için bu ekleri parantez içinde göstermiştir: “*men oyrot(pm), sen oyrot(sm), bis oyrot(pis), sler oyrot(sıgar), sen kem(zin)*” (Baskakov 1947: 276). Baskakov’un gramerinden yedi yıl önce (1940’ta) hazırlanmış olmasına rağmen Dırenkova’nın gramerinde bu tür bilgiler verilmez. Günümüz Altaycasında ise Baskakov’un belirttiği ve şimdiki zaman ek fiilini ileten şahıs ekleri kesinlikle kullanılmaz. Dolayısıyla, büyük bilginin Altaycadaki ek fiillerle ilgili yukarıda verdiği bilgiler, ya fazla tahkikata dayanmadan, ya kuzey ağzlarından bir enformanta dayanarak, ya da Baskakov’un çalışmasını yazdığı tarihte standart Altay Türkçesinin tek tük bireysel ağzlarında kullanıldığı için verilmiştir.

Yukarıda da belirtildiği gibi ek fiil ve ek fiile tekabül eden şahıs bildirme ekleri tamamen yok olmasına rağmen bir ihtiyaç olan ek fiilin şimdiki zamanı ve şahıs bildirimi değişik şekillerde ortaya çıkabilir. Burada öncelikle isim cümlelerinde şimdiki zamanın ek fiilinin ve bunlara bağlı şahıs bildiriminin nasıl yapıldığı, sonra da diğer kipsel koşullarda nasıl gerçekleştiği incelenecektir.

3.1. Şahıs zamirleri yoluyla şahıs bildirimi

İlk örnekleri daha runik metinlerde görülen ve şahıs zamirlerinin doğrudan doğruya ismin sonuna getirilmesiyle oluşan şahıs bildirim tarzına Altaycada da nadiren başvurulur. Bu kullanımda dikkati çeken bir diğer husus da yine tıpkı runik metinlerde olduğu gibi bu tür şahıs bildiriminde de 1. tekil şahsın ön planda olmasıdır. Bu kullanım, zamir menşeli ekleri Rusçanın etkisi ve analogik nedenlerle tüketen Altay Türkçesinin bir nevi tekrar başa dönmesini göstermesi bakımından dramatiktir:

- (8) *E, ku-day, neni aydaym? Sös tö*
 hay tanrı ne:BEL söyle:EM. 1TŞ söz da/de
aydıp bolbos kiji men... (AKIS 182)
 söyle:YET:OLMSZ.SF kişi 1TŞ
 Hay Allah, ne söyleyeyim? Söz söylemesini de beceremeyen kişiyim ben.

3.2. Ek fiile tekabül edebilen *туру* fiili ve 3. tekil şahıs bildirimi

tur- fiilinin şimdiki zaman çekimlemesi Altaycada iki şekilde ortaya çıkar. Bunlardan biri, daha önceki fiil çekimleri sisteminin bir kalıntısı olan *туру* (< *turur*) şekli, diğeri ise günümüz Altaycası’nın çekimleme kurallarına uyan standart *turar* şeklindedir. Eski

sistemden kalan yalın *туру* şekli, bazen fiil kökünün anlamsal içeriğine, yani vücut pozuna işaret eden ‘ayakta duruyor, dinliyor’ anlamına gelirken, bazen de bir şimdiki zaman ek fiili işlevinde kullanılır. “duruyor, dinliyor” anlamındaki kullanımı muhtemelen Rusçadan kod kopyalama yöntemiyle oluşturulmuştur. Aşağıdaki örnekte ‘dinliyor, duruyor’ ve ‘var’ anlamları birlikte hissedilmektedir:

- (9) *D'aan udabay, munaar körzö, tuurazında*
büyük uza:OLMSZ.ZF buradan bak:ŞART ileri:İY.3TŞ:BUL
kara at turu. (AK 6)
kara at duruyor
Fazla uzakta değil, buradan bakınca ilerde yağız bir at duruyor (veya: var).

İsim soylu sözcüklerle yüklemi kuran yalın *туру* sözcüğü, tıpkı Türkiye Türkçesindeki varyantı olan *-dır* ek fiili gibi yalnızca 3. şahıs bildiriminde kullanılır. Bu durum da bir önceki bölümdeki yenilenmeye benzemektedir, çünkü *turur* koşacının (9) ve (10). örneklerde gösterilecek olan ve yüzyıllar içinde oluşmuş *-dır* şeklinin tüketilmesinden sonra tekrar başa dönülmesini göstermektedir:

- (10) *Senin etken nemeñ onçozu çın, çike turu,*
senin et:SF şey:İY.2TŞ tüm:İY.3TŞ gerçek doğru EF
öskö ulustardıyı tögün, d'astıra turu. (KD'-II 253)
diğer insanlar:ÇOĞ:İLGİ.Z yalan yanlış EF
Senin yaptığın şeylerin hepsi gerçek ve doğrudur, diğer insanlarınki yalan ve yanlıştır.

-dır bir ek fiil olarak Altaycada artık mevcut değildir, ama Altaycanın ilk gramer denemesi olan ve Teleüt ağzı esas alınarak hazırlanan Grammatika Altayskago Yazık'a'da ‘*tır* fiili’ olarak adlandırılan şeklin işlevleri örneklerle açıklanırken, onun Türkiye Türkçesindeki *-dır* ek fiiline tekabül eden bir kullanımı dikkati çeker. Gramerdeki örneklerden *-dir* ek fiilinin soru parçacığıyla birlikte *bidir* ‘midir’ şeklinde de kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu şekil günümüz standart Altay Türkçesinde mevcut değildir:

- (11) “*Kumğa çabak d'uunap-tır, kuybur çortonı*
kum:YÖNtopluluk yığıl:DGZ kıpırdayan turna balığı
kayda-dır? Kubuyly ulus d'uunap-tır,
nerede: EF neşeli insanlar yığıl:DGZ
kubuyly sarınçı kayda-dır?” (1869: 252)
neşeli şarkacı nerede:EF
“Kumda millet toplanmış, kıpır kıpır turna balığı nerededir? Neşeli ahali

toplanmış, neşeli şarkıcı nerededir?”.

- (12) “*Adazına iyip d’ettire-gele, ardañdii*
baba:İ.Y.3TŞ:YÖN ulaştır:ZF oğul:İ.Y.2TŞ:İLGİ.Z
bidir tanıgm, tedi.” (1869: 254)
SORU:EF tanı:2TŞ.EM.PEK de:BGZ
Babasına (giysiyi) götürüp ‘Oğlununki midir, bir bak’ dedi(ler)”.

3.3. Ek fiile tekabül edebilen *d’adır(ı)* fiili ve 3. tekil şahıs bildirimi

d’adır(ı) fiili de tıpkı *туру* fiili gibi genellikle öznenin vücut pozuna, yani öznenin yere uzanmış haline işaret eder. Bu kullanım da Rusçadaki anlatım mantığıyla paralellik sergiler. Çoğu bağlamlarda Türkiye Türkçesine ‘yatıyor’ şeklinde değil de ‘var’ şeklinde tercüme edilir ama bazı kullanımları nadiren ek fiilin yerini tutabilir. *d’adır(ı)* yüklem şekli de tıpkı *туру* gibi çekimleme bakımından eski fiil çekimleri sisteminin bir kalıntısıdır (< *yatır*) ve günümüzde *d’at* fiilinin geniş zaman çekimi *d’adar* şeklinde yapılır. Bu yüklem şeklinin ‘var’ anlamına örnek:

- (13) *Ol tuulardıñ edeginde üç tegerik*
o dağ:ÇOĞ:İLGİ etek:İ.Y.3TŞ:BUL üç yuvarlak
arjan köldör d’adırı. (AM 123)
kutsal göl:ÇOĞ yatıyor
O dağların eteğinde yuvarlak üç kutsal göl var.

Ek fiilin şimdiki zamanını da örtülü olarak ima eden, ama daha ziyade yanına eklendiği sıfatla birlikte ‘öznenin konuşma anındaki haline’ işaret eden bir kullanım daha vardır. Sadece 3. şahıslar için geçerli olan bu kullanımda da öznenin vücut pozunu yani yatık konumda bulunması söz konusudur:

- (14) *Saygaçı körzö: çm la, d’ogıla*
Saygaçı gör:ŞART gerçekten yok:BAĞ
töjögi kuru d’adırı. (AK 157)
döşek:İ.Y.3.TŞ boşyatıyor
Saygaçı gördü ki: (O) gerçekten yok ve döşegi boş bir hâlde(dir).

Grammatika Altayskogo Yazıkı’da *d’adır(ı)* yüklem şeklinin gerçek bir ek fiil işlevinde kullanıldığı görülür (1869: 254). Yukarıdaki (10) numaralı örnekte geçen sorunun cevabı olarak baba, şu cevabı verir:

- (15) *Adazı anı tanıy-gele,*
baba:İ.Y.3TŞ onu tanı:ZF

ardamın kiyimini d'adır, dedi.

oğul:İY.1TŞ:İLGİ giysisi EF de:BGZ

Babası onu tanıyıp 'Oğlumun giysisi(dir)', dedi.

3.4. *emes* olumsuzluk edatının katılımıyla şahıs bildirimi

emes edatı şahıs ekleri olmadan da kullanılabilmesine rağmen, yukarıda belirtilen iyelik menşeli şahıs eklerini alabilir: *men emezim, sen emezin, bis emezis, sler emeziger ~ emezeer*. Bu çekimlerdeki şahıs eklerinin zamir menşeli değil, iyelik menşeli olduklarını ve çekimlenmiş tüm fiillere ve koşaçlara eklenebildiklerini hatırlatmakta fayda vardır. Örnekler:

(16) *Men ak ta emezim, kızıl da emezim.* (AKIS 22)ben ak da değil:1TŞ
kızıl da değil:1TŞ

Ben ak da değilim, kızıl da değilim.

(17) *Aysa, sen meniñ üürem emezin be?*

Yoksa sen benim arkadaş:İY.1TŞ değil:2TŞ SORU

Yoksa, sen benim arkadaşım değil misin?

3.5. *bol-* fiilli yapılar

Eski Türkçede, isim cümlelerine 'olmak' anlamına gelen *er-* ve *tur-* fiillerinden oluşturulan *erür* ve *turur* şeklindeki iki koşacın iliştiirildiği bilinmektedir. Bu koşaçlar, sonlarındaki *-ur/-ür* şimdiki-geniş zaman ekinde de anlaşılacağı üzere *er-* ve *tur-* fiillerinin bitmemiş görünüşüne işaret ederler. Zamanla bunlar Altay Türkçesinde yok olduğuna göre bugün için bunların yerine kullanılacak yapılar, *bol-* fiilinin, çeşitli süreklilik işaretleyicileriyle kuracağı bileşimlerdir.

Altaycada bitmemiş görünüş ileten onlarca işaretleyici vardır, ancak *bol-* fiilinin ek fiil işlevinde kullanılmasına olanak sağlayan işaretleyiciler bunlardan sadece birkaçıdır. Gramerlerde, gelecek zaman eki diye tanımlanan ve geniş-gelecek zaman ileten *-ar* ve *-atan* ekleri, şimdiki-gelecek zaman eki *-at*, şimdiki zaman ileten bir başka şekil olan *-ıp d'at* ekleşik yapısı, ek fiilin şimdiki zamanını *bol-* fiiliyle birlikte kurabilirler.

Süreklilik ileten yardımcı fiillerden biri olan *d'ür-* de yanına genellikle *-ar* geniş-gelecek veya *-at* şimdiki-gelecek eklerini alarak *bol-* fiilini ek fiile dönüştürmede kullanılabilir; ama yine de ortaya çıkan şekil, yukarıdakilerden bazı nüanslarla ayrılır. Altay Türkçesi'nde *d'ür-* fiili iki anlama gelir: i) yürümek, ii) yaşamak. *bol-* fiiliyle birleştiğinde, *d'ür-* fiilinin 'yaşamak' anlamı devreye girer. *-ıp d'ür* bu tür durumlarda, geniş zamandaki alışılmış eylemleri veya gelecek zamanı kodlamada kullanılan *-ar* ve

-at ekleriyle birleşerek süreklilik anlamını pekiştirir ve oluşun niteliğini 'oluyor', 'olarak yaşıyor' anlamlarına gelerek tüm ömre yayar. Böylece -dır ek fiilinin Türkiye Türkçesinde gördüğü işlevin bir benzerini Altay Türkçesinde yerine getirir.

Sonuç olarak *bol-* fiiliyle terkip kuran *bolor*, *boloton*, *bolot*, *bolup d'at*, *bolup d'üret* şeklindeki yüklem yapıları tarihi Türk dilindeki *erür* ve *turur* ek fiillerinin yerine ikame edilmişlerdir ve çekimlenmiş fiil görünümünde oldukları için iyelik menşeli olan ve yukarıda üzerinde durulan şahıs eklerini alabilirler. Yukarıdaki *bol-* fiilli yapıların hepsinin Türkiye Türkçesine 'oluyor' şeklinde çevrilebildiği dikkate alınmalıdır. Aslında Deny'nin de vaktiyle belirttiği gibi, Türkiye Türkçesinde de 'oluyor' yüklem şekli nadiren de olsa ek fiile tekabül edecek şekilde kullanılmaktadır:

(18) "Sen kimin kızı oluyorsun = Sen kimin kızısın?" (Deny 1921: § 627).

Bununla birlikte şimdiki-gelecek zaman ekleri *-ar* ve *-atan'*ın *bol-* fiiliyle birlikte sadece ek fiile tekabül edip etmedikleri, yani bir koşaç değil de 'olacak, olur' anlamında çekimlenmiş bir fiil işlevinde kullanılıp kullanılmayacağı sorusu akla gelebilir. Altay Türkçesi *bol-* fiilinin 'hale gel-; dönüş- (İngilizce *become*, Rusça *stat'*) anlamları için *ber-* ve *kal-* şeklindeki kılışsal belirleyicilerin kullanılmasını şart koşar: *bolo ber-* 'ol-, hale gel-, dönüş-', *bolup kal-* 'ol-, hale gel-, dönüş-'. Dolayısıyla başlangıç-sınırlı bir fiil olan *bol-* fiili, sıradan zaman ve görünüş ekleriyle birleştiğinde asla birinci evresi olan 'hal(in)e gelme anlamındaki olmayı' değil, ama daima 'hale gelmenin neticesinde ortaya çıkan olmayı', yani ikinci evreyi ifade eder. Bu yüzden *bolor* ve *boloton* yüklem şekilleri, ek fiil işlevini görmekte ve şahıs eki alabilmektedir. Aşağıdaki diyalogda hem *bolor* hem de *boloton* yüklem şekilleri şimdiki zaman ek fiili görevindedir:

(19) A: Men 'D'arı d'ol' kolhozto üredüci bolorm.

ben yeni yol kolhoz:BULöğretmen EF:1TŞ

Kaltar Karayeviç dep kiji anda iştegen,

Katlar Karayeviç adlı kişi orada çalış:POSTGZ

onıñ ordına braadım.

onun yer:İY.3TŞ:YÖN git:ŞZ:1TŞ

B: Onı bilerim – dep, Yevdokiya İvanovna unçuktu. –

onu bil:GELZ:1TŞ diye Yevdokiya İvanovna seslen:BGZ

Emdi ol d'uuga bargan. A slerdiñ

şimdi o savaş:YÖN git:POSTGZ peki sizin

adıgar kem boloton? – Ol kısıñ adın

ad:İY.2ÇŞ kim EF o kız:İLGİ ad:İY.3TŞ:BEL

emdiğe d'etire surabağanım eske almdı. (AKIS 88)

şimdi:YÖN dek sor:OLMSZ:SF:İY.3TŞ:BEL hatırla:BGZ

A: Ben 'D'arı D'ol [*Yeni Yol – E.B.*] kolhozunda öğretmenim.

Kaltar Karayeviç adlı kişi orada çalıştı, onun yanına gidiyorum.

B: Onu biliyorum, diye, Yevdokiya İvanovna seslendi. Şimdi o, savaşa gitti. Peki, sizin adınız nedir? O, kızın adını şimdiye dek sormadığını hatırladı.

Aşağıdaki örnekte görüldüğü gibi *boloton* yüklem şeklinin olumsuz şekli de ek fiilin şimdiki zamanı işlevinde ve *emes* 'değil' olumsuzluk edatına benzer şekilde kullanılabilir: *bolboyton* 'değildir'. Fakat bu kullanımın *emes*'in eş anlamlısı olmadığı da unutulmamalıdır. Yalın *emes* edatında ek fiil şeklen yoktur ve sıfırla temsil edilir. *emes* edatındaki olumsuzluk bu yeni yapıda *-bo* olumsuzluk ekiyle zaten karşılanır ama *bol-* fiili ve *-atan* geniş zaman ekinin birleşimi doğrudan doğruya ek fiili ortaya çıkarır. Aşağıda, bir Altay darbu meseli örnek olarak verilmektedir:

(20) *Ayakka urgan aş kaçan da d'aman bolboyton.*

kase:YÖN ko:SF yemek asla kötü OLMSZ.EF

Tasa konan yemek, hiçbir zaman kötü değildir.

bolot yüklem şeklinin ek fiil işlevine örnek:

(21) *Onuñ uçun kommünizm degen sös onço albatıga*

onun içinkomünizm denen sözüm halk:YÖN

d'arkımdu sös bolot. (Dilek 1996:180-181)

aydınlık söz EF

Onun için komünizm denen kelime, bütün halk için aydınlık bir kelimedir.

bolup d'at yapısı da ek-fiilin şimdiki zamanını teşkil edebilir. Atasözlerini anlatan aşağıdaki cümlelerde onların nitelikleri ve önemleri, *bolup d'at* yapısıyla şöyle bildirilir:

(22) *Olordıñ kajızında la aydılğan sanaa-şüülte*

onların her bir:İY.3Ş:BUL PEK söylen:SF düşünce-görüş

d'aan uçurlu bolup d'at. (AKSUS 3)

büyük anlamlı EF

Onların hepsinde de söylenen görüş ve düşünceler derin anlamlıdır.

bolup d'üret yapısı, anlamca oluşun tüm yaşama yayıldığını ve öznenin ayrılmaz niteliklerinden biri olduğunu ifade eder:

(23) *Aleksandra Vasilyevna muñdar toolu uulçaktarga*

Aleksandra Vasilyevna bin:ÇOĞ sayılı oğlan:KÜÇ:ÇOĞ:YÖN

la kızıçaktarga süügen üredüçi, d'it

BAĞ KIZ:KÜÇ:ÇOĞ:YÖN sevilen öğretmen genç
 pedagoğtorgo oygor taskadaaçı, kojo iştegenderge
 pedagoğ:ÇOĞ:YÖN bilge eğitimci birlikte çalış:SF:ÇOĞ:YÖN

çmdık nad'ı bolup d'üret. (AÇ 2000, 171: 2)

gerçek dost EF

Aleksandra Vasilyevna binlerce oğlanlara ve kızlara sevgili bir öğretmen,
 genç pedagoğlara bilge bir eğitimci, beraber çalıştığı insanlara gerçek bir
 dosttur (harfiyen: dost olarak yaşıyor; veya: dost oluyor)".

3.6. *edi* ek fiili

Dilbilgisel işaretleyiciler, dilbilgiselleşme süreçlerinin nihai aşamasında bütünüyle yok olabilirler ya da orijinal işlevlerinden epey uzaklaşırlar. Kaybolma, bilhassa birden fazla işaretleyicinin aynı işlevi yerine getirmedeki rekabetiyle doğrudan ilişkilidir (bk. Hopper & Traugott 1993: 163-166). Altay Türkçesindeki *bolgon* yüklem şekli, muhtemelen Rusça'daki *bit'* 'olmak' fiilinin geçmiş çekimi olan *bil* 'idi' koşacının da etkisiyle, zaman içinde bir geçmiş zaman koşacı olarak tedavüle girmiş ve *edi* koşacıyla bu alanda rekabete başlamıştır. İşte bu rekabetin neticesinde *edi* koşacı, hâlihazırdaki durumları da iletebileceği anlambilimsel ve edimibilimsel işlevler kazanmış ama geçmişle bağlantısını bütünüyle kaybetmemiştir. Dolayısıyla diğer Türk lehçelerinde bir geçmiş zaman koşacı olan *edi*, Altay Türkçesinde hem geçmişe, hem de şimdiki zamana işaret edebilir. Onun şimdiki zaman ek fiiline tekabül eden kullanımları yine de Türkiye Türkçesindeki karşılıklarından işlevsel olarak ayrılır. *edi* bu tür durumlarda kipsel çerçevede "konuşanın mahviyetini, alçakgönüllülüğünü, nezaketini bildirme", "kendi cümlesini söyledikten sonra muhatabına yorum yapma fırsatı tanıma", "kesin olan herhangi bir olguyu hatırlatma" gibi edimibilimsel işlevler ortaya koyar (bk. Grammatika Altayskogo Yazıka 1869: 258-260). Dırenkova, gramerinde *edi* koşacının bu işlevine değinmez ama verdiği örneklerde şimdiki zamanlı kullanımlar da dikkati çeker (1940: 239). Tıbıkova, *edi* koşacının şimdiki zaman işlevine şöyle işaret eder: "e- fiili Altaycada; tıpkı Rusçadaki 'yest' koşacı gibi yüklem unsuru olarak boy gösterebilir: *ol kojonçı edi 'on (yest') pevets* - o şarkıcıdır" (Tıbıkova 1967: 31). Aşağıdaki (24). örnekte *edi* koşacı, bilinen bir olguyu duygusal tonda ifade etme veya hatırlatma, (25). örnekte ise nazik bir şekilde muhatabı vereceği cevapta serbest bırakma işlevleri görülmektedir:

- (24) 'Kijiniñ d'itkezinen bojot, padla!' – dep,
 insan:İLGİense:İY.3TŞ:AYR bırak mendeburdiye
 koldorıla iyttin oozı-murdm

el:ÇOĞ:İY.3TŞ:EDAT köpek:İLGİ ağız:İY.3TŞ – burun:İY.3TŞ:BEL

tırmap, korkıştı azulardan ayrılar ebin

tırmala:ZF korkunç azı diş:ÇOĞ:AYR ayrıl:İF çare:İY.3TŞ:BEL

tappay: 'kandıy kırtıştı neme edin.' ... dedi. (AÇ 2000, 174: 8)

bul:OLMSZ.ZF ne sinir bozucu şey EF:2TŞ de:BGZ

'İnsanın ensesini bırak mendebur!' diye elleriyle köpeğin ağızını-burnunu tırmalayıp, korkunç azı dişlerinden nasıl kurtulacağını bulamayıp: 'Ne sinir bozucu şeysin sen!' (...) dedi.

(25) *Kaydan d'ürgen kijiler ediğer?*

Nereden gel:SF kişi EF:2ÇŞ

Siz(ler) nerelisiniz (sormamda bir sakınca yoksa)?

edi koşacının soru parçacığı *be* ile birleşimi, Altay Türkçesinde artık kalıplaşmış olan *bedi* şeklinde gerçekleşir ve bu şekildeki kullanımlar genellikle retorik soru tarzında 'bilinen bir olgunun soru yoluyla hatırlatılması' işlevi görür (Grammatika Altayskogo Yazıka 1869: 259-260)

(26) *Toolu sös aydarı neme bedi? (AK 11)*

Sayılı sözsöyle:İF:İY.3TŞ şey SORU:EF

Birkaç söz söylemesi (zor) bir şey midir? (= Birkaç söz söylemek elbette zor değildir)

Yukarıdaki örneklere rağmen *edi* (ve *bedi*) sadece ek fiilin şimdiki zamanını değil, ama ayrıca bağlamsal ve sözdizimsel koşulların yerine gelmesi durumunda geçmiş zaman işlevinde de kullanılabilir:

(27) *Ak çabdar atka mingen Ak-Köböñ baatır bar edi. (AM 117)*

Ak yeledi at:YÖN bin:SF Ak-Köböñ bahadır var EF.GZ

(Bir zamanlar) Ak yeledi ata binen Ak-Köböñ bahadır vardı (< var idi).

(28) *Aldında andıy emes bedi? (AK 112)*

eskiden böyle değil SORU:EF.GZ

Eskiden öyle değil miydi?

3.7. *ine* koşacının katılımıyla ek fiilin ve şahıs bildiriminin gerçekleşmesi

Altaycada şahıs ekleri, yukarıdaki oluş bildiren koşaçların ve çekimli fiillerin yanı sıra, ayrıca, diğer bazı kipsel koşaçlara ve yüklem parçacıklarına eklenebilirler. Örneğin, Türkiye Türkçesinde dilbilgisine değil, ama sözlüğe giren bazı unsurlar, Altay

Türkçesinde şahıs ekleri alan dilbilgisi unsurları vasıtasıyla iletilir. Bunlardan biri de Türkiye Türkçesinde 'ne de olsa, sonuçta' anlamına gelen *ine* koşacıdır. Örnekler:

- (29) *D'e, ıylaba, tokto. Sen soldat kiji iner.* (AKIS 160)
 Tamam ağla:OLMSZ dur sen asker adam ne de olsa:2TŞ
 Tamam, ağlama, yeter artık. Sonuçta sen asker adamsın".
- (30) *A bu bister, kandıy bir tındular emes*
 ÜNL bu biz:ÇOĞ herhangi hayvan:ÇOĞ değil
inebis, a kiji, ulustar inebis. (KD'-II 120)
 ne de olsa:1ÇŞ aksine insan insanlar:ÇOĞ ne de olsa:1ÇŞ
 Sonuçta biz herhangi hayvanlar değiliz ki, ne de olsa insanız biz.

3.8. *bolboy* koşacının katılımıyla ek fiilin ve şahıs bildiriminin gerçekleşmesi

Türkiye Türkçesinde sözlüksel olarak, Altay Türkçesinde dilbilgisel olarak iletilen anlamlardan biri de epistemik olasılık alanındadır. *bolboy* koşacı Altaycada 'herhalde' anlamında kullanılır. Örnek:

- (31) *D'üzi-bajın sıymay tuttr: '...*
 yüz:İY.3TŞ-baş:İY.3TŞ:BEL sıvazla:BGZ
Esirgen le bolboyım' diyt. (MK 40)
 sarhoş PEK herhalde:1TŞ de:ŞZ
 Yüzünü başını sıvazladı: '... Sarhoşum herhalde' dedi.

4. Sonuç

Özetlemek gerekirse; şimdiki zaman ek fiili, cümlede kimlik, grup üyeliği, sınıflandırma, geçici veya kalıcı bir durum bildirimini için bir dilin sahip olabileceği en temel yapıtaşdır (Curnow 1999). Altay Türkçesi standart ve düzgün bir şekilde kullanılan böylesi bir yapıtaşından yoksundur, ancak cümledeki yargıyı pekiştirmek, durumun kesinliğini sağlamak, yüklemi vurgulamak gibi nedenlerle farklı şekillere başvurma imkânı sağlamaktadır. Bunlar arasında hiç şüphesiz en çok kullanılanlar, *edi* ek fiili ve *bol-* fiilli bitmemiş görünüş ileten yapılarıdır. Üstelik bunlar, belirli şahıslarla sınırlandırılmayan bir kullanım serbestliği de sunarlar. 1. tekil şahıs zamirinin yüklemle iliştilmesi ve *turu* yüklem şeklinin ek fiil işlevinde kullanılmasıyla nadiren karşılaşılr. *d'adır* yüklem şekli ek fiil işlevini öznenin yatık pozisyonuna atfla nadiren yerine getirir. *emes* olumsuzluk edati ile kipsel koşaçlardan olan *ine* ve *bolboy*, ek fiil anlamını kendileri değil ama yanına aldıkları şahıs ekleri vasıtasıyla iletilir. Onlara

eklenen şahıs ekleri iyelik menşeli olsalar da, o ekler, tercüme denkliği bakımından ister diğer Türk lehçelerindeki, isterse ek fiile sahip diğer dünya dillerindeki ek fiille veya ek fiil yerine kullanılan zamir menşeli şahıs ekleriyle eşdeğerdedirler. Olumsuzluk edatının ek fiile tekabül eden şahıs eklerini alması, en azından olumsuz cümlelerde ek fiilin yokluğunu telafi etmekte, olumlu cümlelerde ise diğer şekiller, seçenek olarak konuşanların kullanımına hazır beklemektedir.

Kısaltmalar

AYR – ayrılma hali eki, BAĞ – bağlaç, BEL – belirtme hali eki, BGZ – basit geçmiş zaman eki, BUL – bulunma hali eki, ÇOĞ – çoğul eki, ÇŞ – çoğul şahıs, DGZ – dolaylı geçmiş zaman eki, EDAT – edat eki, EF – ek fiil, EF.GZ – ek fiilin geçmiş zamanı, EM – emir, EM.PEK – emir pekiştirme eki, GELZ – gelecek zaman eki, İF – isim fiil eki, İLGİ – ilgi hali eki, İLGİ.Z – ilgi zamiri, İY – iyelik eki, KÜÇ – küçültme eki, OLMSZ – olumsuzluk eki, OLMSZ.SF – olumsuz sıfat fiil, OLMSZ.ZF – olumsuz zarf fiil, PEK – pekiştirme edatı, POSTGZ – postterminal geçmiş zaman, SF – sıfat fiil eki, SORU – soru parçacığı, ŞART – şart eki, ŞZ – şimdiki zaman, TŞ – tekil şahıs, ÜNL – ünlem, YET – yeterlilik şekli, YÖN – yönelme hali eki, ZF – zarf fiil eki.

Eser kısaltmaları

AÇ: Altaydın Çolmonı (gazete), Gorno-Altaysk 2000, № 171, 174.
 AK: Manıtoı, Aş Kılгада, Gorno-Altaysk 1989.
 AKIS: Lazar Kokısev, Altaydın Kıstarı, Gorno-Altaysk 1980.
 AKSUS: Altay Kep Söstör lö Ukaa Söstör, GAKİ, Gorno-Altaysk 1956.
 AM: Metin Ergun, Alıp Manaş, Cemre Yay., Konya 1997.
 KD' II: Küügey Tölösov, Kadın D'askıda – Ekinçi biçik, Gorno-Altaysk, 1987.
 MK: Emine Gürsoy-Naskali, Altay Destanı Maaday-Kara", Yapı Kredi Yay., İstanbul 1999.

Kaynaklar

ARAT Reşit R. (1991) *Kutadgu Bilig I – Metin*. Ankara: TDK Yayınları.
 BASKAKOV N. A. (1966) *Severnıye dialekti altayskogo (oyrotskogo) yazıka: Dialekt çernevıh tatar (Tuba-Kiji)*. Moskva: Nauka.
 BASKAKOV N. A. (1972) *Severnıye dialekti altayskogo (oyrotskogo) yazıka: Dialekt kumandintsev*. Moskva: Nauka.
 BASKAKOV N. A. (1985) *Severnıye dialekti altayskogo (oyrotskogo) yazıka: Dialekt lebedinskıx tatar-çalkantsev*. Moskva: Nauka.
 BASKAKOV N. A. (1947) "Oçerk grammatiki oyrotskogo yazıka". *Oyrotsko-Russkiy Slovar'*, Moskva: Gos. İzd-vo İnostrannıx i natsional'nıx slovarey. 220-312.
 CURNOW T. J. (1999) "Towards a Cross-linguistic Typology of Copula Constructions". *Proceedings of the 1999 Conference of the Australian Linguistic Society*. <http://www.linguistics.ruhr-uni-bochum.de/~behrens/UNTERLAGEN05/Curnow.pdf>. (26.08.2007)
 DENY J. (1921) *Grammaire de la langue turque, dialecte osmanli*, Paris.
 DIREKOVA N. P. (1940) *Grammatika Oyrotskogo Yazıka*, Moskva-Leningrad: İAN SSSR.

- DİLEK F. (1996) *Altay Türkçesinde Fiil*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GRAMMATIKA ALTAYSKOGO YAZIKA (1869) Altay misyonu üyelerince hazırlanmıştır. Kazan'.
- HOLM J. (2000) *Introduction to Pidgins and Creoles*. Cambridge: Cambridge University Press.
- HOPPER P. J., TRAUGOTT E. C. (1993) *Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- JAKOBSON R. (1984) "The Zero Sign (ilk yayım tarihi 1939)". *Russian and Slavic Grammar Studies 1931-1981*, Berlin: Mouton De Gruyter. 151-160.
- KAYA C. (1994) *Uygurca Altun Yaruk*. Ankara: TDK Yayınları.
- MALOV S. E. (1951) *Pamyatniki Drevnetyurkskoy pismennosti – Teksti i issledovaniya*, Moskva-Leningrad: İzd-vo AN SSSR.
- MEL'ČUK I. (2000) "Morphological Processes". ed. Booij, Geert E. *Morphologie (Morphology), Number 1 : Ein Internationales Handbuch Zur Flexion und Wortbildung (An International Handbook on Inflection and Word-Formation)*. Berlin and New York: Walter de Gruyter. 523-535.
- SAUSSURE F. de (1916) *Cours de linguistique générale*, eds. C. Bally and A. Sechehaye, with the collaboration of A. Riedlinger, Lausanne and Paris: Payot
- TİBİKOV A. T. (1967) "O Nedostatočnom Glagole e- v Altayskom Yazıke". *Zapiski-7*, Gorno-Altaysk: GANİİYaL. 28-38.
- TURA S. S. (1986) "Dir in modern Turkish". eds. Aksu-Koc & Erguvanlı-Taylan. *Türk Dilbilimi Konferansı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası. 145-158.
- YAYLAGÜL Ö. (2002) *Türk Dilinde -sA(r)'lı Kuruluşlar (Tarihi Ve Karşılaştırmalı Bir Durum Çalışması)* Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YÜCE N. (1993) *Mukaddimetü'l-Edeb*. Ankara: TDK Yayınları.

Eyüp Bacanlı

Yrd.Doç.Dr., TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. Yoğunlaştığı araştırma alanı Altay Türklerinin dili ve edebiyatı, Güney-Batı Anadolu ağzları, işlevsel gramerdir.

Adres: Söğütözü Cad. No: 43, 06560 Söğütözü-ANKARA

E-Posta: ebacani@etu.edu.tr

Tel : (+90 312) 292 43 20

Faks: (+90 312) 292 43 26

Yazı bilgisi :

Alındığı tarih: 13 Mayıs 2006

Yayına kabul edildiği tarih: 20 Aralık 2006

E-yayın tarihi: 2 Ekim 2007

Çıktı sayfa sayısı: 16

Kaynak sayısı: 21